

1. ВООЗ запропонувала заборонити рекламу шкідливих для дітей продуктів харчування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukranews.com/uk/news/world/2011/01/06/34531>.
2. Експрес: всеукр.газ. / Гол. ред. І. Починок. — 2011. — 17лют. 3. Експрес: всеукр.газ. / Гол. ред. І. Починок. — 2011. — 24лют. 4. Експрес: всеукр.газ. / Гол. ред. І. Починок. — 2011. — 17бер. 5. Експрес: всеукр.газ. / Гол. ред. І. Починок. — 2011. — 5 бер. 6. Експрес: всеукр.газ. / Гол. ред. І. Починок. — 2010. — 23 груд. 7. Мамчур Л. В. Особливості охорони прав неповнолітніх споживачів реклами / Л. В. Мамчур // НаУКМА: Наук. зап. — 2001. — Т. 19; ч. 1. — с. 238–241. 8. Про рекламу: Закон України від 3.07.96 № 271/96-ВР [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=270%2F96-%E2%F0>

ЭТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДЕТЕЙ В РЕКЛАМЕ

Аналізується українське законодавство в сфері регулювання впливу реклами на дітей і використання невершеннолетних в рекламних сюжетах. Осуществляється моніторинг реклами в українських мас-медіа і виділяються типові приклади використання зображення дітей в рекламних цілях. На основі цього внесені пропозиції щодо уникнення нецелесообразного зображення дітей в рекламі.

THE ETHICS ASPECTS OF USING CHILDREN IN ADVERTISING

In the article the Ukrainian legislation is analysed in the field of adjusting of influence of advertising on children and using minor in publicity subjects. It is done monitoring of advertising in the Ukrainian mass-media and it is selected typical examples of the use of image of children in publicity aims. On the basis of it suggestions are brought in in relation to avoidance of inadvisable image of children in advertising.

Стаття надійшла 19.11.2013

УДК 655.51+001+94 (477) 52

З. Д. Проців

Українська академія друкарства

ІНФОРМАЦІЙНІ ВИДАННЯ НТШ ЯК ЦЕНТР КООРДИНАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВА

Аналізується видавнича діяльність відродженого НТШ з випуску власних інформаційних видань — одного з найстаріших видань Товариства «Хроніки НТШ» та зовсім нового для видавничої практики інформаційно-популярного видання «Вісника НТШ». Основна увага зосереджується на особливостях цих видань та їх значення не лише для Товариства, а й усієї української науки загалом.

Видавнича діяльність, інформаційні видання, «Хроніка НТШ», «Вісник НТШ»

Визначивши об'єктом дослідження інформаційні видання Наукового товариства ім. Шевченка — «Хроніку НТШ» та «Вісник НТШ», ми виходили з

того, що вони репрезентують окремий вид видань Товариства, являються джерелом знань про науково-видавничу роботу НТШ.

Основне дослідницьке завдання полягає в обґрунтуванні твердження, що інформаційні видання слугують своєрідним центром координації діяльності Товариства впродовж усієї його діяльності, а також є джерелом для вивчення розвитку національної науки в Україні.

Аналіз наукової літератури свідчить, що досліджувана нами проблема ще не знайшла систематичного висвітлення. Зокрема, немає комплексного дослідження, в якому простежується роль інформаційних видань не лише для самого Товариства, а й для української науки загалом. Як свідчить історіографія НТШ, зацікавленість історією, науковою та видавничою діяльністю Товариства завжди викликала інтерес науковців. Так, про НТШ у різні часи писали В. Гнатюк [4], В. Кубійович [10], В. Дорошенко [5], Я. Падох [14] тощо.

Особливо зросла зацікавленість науковців до тематики НТШ після відновлення його діяльності у Львові у 1989 році. На сучасному етапі надруковано ряд наукових праць та статей про Наукове товариство ім. Шевченка: Р. Кучера про історію Товариства [12], статті Н. В. Зелінської [6–8], О. Романіва [16, 18–20], О. Прицака [15] про відродження НТШ, його активну науково-видавничу діяльність та особливості наукових видань Товариства.

Велику історичну цінність й наукову зацікавленість викликає стаття О. Купчинського [11], що присвячена 140-річчю діяльності Товариства. Тут яскраво показано величезну роль НТШ у науковому та суспільному житті України з часу заснування Товариства і до сьогодні.

Випущено і ряд каталогів, які широко розкривають тематико-типологічну палітру видань НТШ, яскраво ілюструючи видавничі здобутки Товариства у різних галузях науки [1–2; 9].

Проте немає досліджень, що конкретно присвячені інформаційним виданням НТШ. Отож цю тему слід детально опрацювати, адже завдяки інформаційним виданням перед нами постає повна картина історії Наукового товариства ім. Шевченка – першої української національної академії наук, що розпочала свою діяльність ще у 1873 р. у Львові й успішно продовжує сьогодні.

Наукове товариство ім. Шевченка протягом 140 років свого існування пройшло славний та важкий шлях розвитку. Це був шлях великих творчих злетів, всенародного визнання, падінь і навіть поразок, після яких слід було підійматися з високо піднятою головою і йти далі — задля поставленої мети, задля утвердження прав українського народу, збереження кращих традицій «одного з найстаріших храмів науки в Україні».

Знищене, розбите, НТШ успішно вистояло і зуміло відновити свою багатовікову діяльність 21 жовтня 1989 р., починаючи рух вперед «від нульової відмітки». Позбавлене початково будь-яких коштів та ресурсів, приміщень, організаційних засобів, та завдяки лише великому прагненню та відданості когорти українських вчених, НТШ підтвердило свою життєздатність. Без

сумніву, творчий ентузіазм небагатьох, перемножений на магічну силу великої традиції, дає свої плоди [13, с. 13].

У числі найвагоміших здобутків відновленого НТШ є його досягнення у видавничій сфері. Товариство підготувало й видрукувало самостійно та спільно з іншими науковими та навчальними інституціями близько 1000 книжкових та періодичних видань.

Як свідчить історія, Наукове товариство ім. Шевченка має глибокі традиції, пов'язані не тільки з дослідженням і популяризацією історії української науки, а і з формуванням науково-інформаційних видань, що стосуються розвитку історії науки в Україні. Як перша суспільна національна академія наук НТШ створило у 1900 р. перше серійне видання «Хроніку НТШ», що започаткувало на періодичній основі історіографію українського наукового життя.

Початкова назва видання – «Хроніка українсько-руського товариства імени Шевченка у Львові». У 1906 р. видання отримало скорочену назву «Хроніка Наукового товариства імени Шевченка у Львові». Змінена в діаспорі й актуальна сьогодні назва «Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка» [22, с. 10].

Після відновлення діяльності НТШ у Львові цілком закономірно постало питання про відновлення традиційних видань Товариства, зокрема «Хроніки Наукового товариства ім. Шевченка». При цьому потрібно було врахувати діаспорний видавничий доробок Товариства. Було зафіксовано, що випуск Хроніки завершився на рубежі 1963 року. Оскільки початково питання про випуск соборного інформаційного видання усіх крайових Товариств не ставилося, було вирішено писати окремо Хроніку львівського Товариства від часу його відродження [22, с. 14].

У зв'язку з відродженням НТШ у Львові виникає потреба в цьому важливому інформаційному виданні. Принципова домовленість про відновлення такого видання на базі львівського осередку Товариства була досягнута під час наради представників управ Товариства у серпні 1990 року. Вважається, що «Хроніка НТШ» повинна містити інформаційні матеріали, зібрані з усіх крайових осередків НТШ [3, с. 6].

Перший випуск «Хроніки НТШ» у відновленому Товаристві вийшов у 1993 році. Він охоплював перший понадрічний інтервал діяльності Товариства (1989-1990 рр.). У цьому випуску подано ретельний опис Установчих (відновлюючих) зборів НТШ 21 жовтня 1989 р., поміщено оновлений Статут Товариства, розписано нову структуру Секцій та Комісій, наведено списки членів НТШ в Україні. Розмірковуючи над засадами подання інформації, автори «Хроніки» вирішують дещо змінити структуру видання, доповнивши його певною кількістю описового та ілюстративного матеріалу, що дасть змогу уникнути протокольної сухості повідомлень про діяльність Товариства. Також визначається читацьке призначення: «... не тільки для майбутніх істориків НТШ, а й для широкої громадськості, яка хоче знати про життя та діяльність Товариства» [3, с. 7]. Надзвичайно цінними та інформативними є матеріали

про першу Наукову сесію НТШ та інші заходи Товариства, що відбувалися у бурхливий час національного відродження. Особливу, навіть історичну, цінність мають численні фотоілюстративні матеріали з діяльності НТШ, зустрічей з діячами Товариства в діаспорі. Оскільки перший том відновленої «Хроніки» вийшов з часовим запізненням на два роки, у 1994 р. підготовлено і видруковано ще два річники за 1991 та 1992 роки (ч. 83 і 84). В останньому, крім поточних матеріалів, подано біографічні довідки і фотографії першого складу НТШ, а також започатковано рубрику «Хроніка минулого: НТШ 100 років тому».

Доцільно зазначити, що «Хроніка НТШ» розпочала свій шлях у 1900 р. як видання з періодичністю чотири випуски на рік. При цьому інтервал звітування дорівнював не кварталу, а чотирьом місяцям, у той час як четвертий щорічний випуск давав річний підсумок діяльності Товариства [22, с. 10].

Першим довголітнім укладачем і редактором «Хроніки НТШ» був науковий секретар Товариства Володимир Гнатюк (1900–1926 рр. — випуски 1–66 — обсяг сторінок від 20–30 до 80). До 1914 р. включно вийшло друком 59 випусків [22, с.12].

Про укладачів і редакторів подальших довоєнних випусків (66–74) можемо тільки здогадуватися. Це могли бути секретарі віділу, якими в різний час призначалися Роман Цегельський та Іван Крип'якевич [22, с.13].

Перший випуск діаспорної «Хроніки НТШ» вийшов друком у 1949 році. За задумом В. Кубійовича, «Хроніка» у вигляді окремих книг мала далі з'являтися щодва-три роки, водночас як проміжні випуски повинні були би виходити щоквартально, проте вже з Ч. 77 В. Кубійович повертається до ідеї подальшого випуску «Хроніки» у вигляді брошур. І так, випуск 77-й вийшов щойно у 1954 р., він підсумовує працю Товариства від 1949 р. і до кінця 1953 року [22, с. 14]. Через структурні зміни Наукового товариства ім. Шевченка, що відбувалися в цей час, надалі «Хроніка» видається від імені чотирьох центрів (Сарсель, Нью-Йорк, Торонто, Сідней).

Останні два випуски «Хроніки» Ч. 79 і 80 були підготовлені в Канаді новим Генеральним секретарем Головної Ради НТШ Євгеном Вертипорохом, за період 1963–1965 років [22, с. 14].

Завдяки «Хроніці» маємо повну, об'єктивну історіографію української науки: тут і динаміка членства, і бібліографія видань НТШ, і участь членів Товариства у наукових форумах, і відомості про міжнародні зв'язки тощо. Прагнення поширювати це науково-інформаційне видання на теренах Європи стало причиною того, що воно мало також і німецькомовну версію («Chronik der Ukrainischen Sevchenko Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg»), — до 1939 р. вийшло її 59 випусків [6, с. 49].

Після відновлення діяльності НТШ за укладання та редагування матеріалів «Хроніки НТШ» з великою відповідальністю та самовідданістю береться Голова відновленого Товариства, Олег Романів (до 2005 р.). Починаючи з 1996 р., в укладанні томів «Хроніки» брали участь секретар-референт

НТШ у Львові — Наталя Гумницька (Ч. 88 – Ч. 96), Роман Пляцко (Ч. 97 – Ч. 98), Любомира Дума (Ч. 98). Укладачем останнього тому (Ч. 99) є Андрій Фелонюк. Редагування матеріалів «Хроніки» з 2006 р. здійснює теперішній голова НТШ О. Купчинський.

Обсяг видання порівняно з довоєнною «Хронікою НТШ» значно збільшився і становить від 100 до 180 сторінок залежно від тому.

Усі випуски «Хроніки НТШ» добре ілюстровані, в них багатий фактичний матеріал про діячів та події у Товаристві.

«Хроніка» є важливим джерелом пізнання наукової сцени України, її унікальних особливостей, що в складних умовах української недержавності намагалися формувати власний національний науковий пласт України як великої європейської нації. Вона, без сумніву, є також джерелом пізнання процесів науково-культурного становлення українства на шляху боротьби за державність, розкриває історію та механізми діяльності НТШ як авангардної української інституції – одного з головних підмурків Українського П'ємонту в першій половині ХХ ст. [21, с. 18–19].

Через фінансові труднощі у 2011 р. призупинено випуск «Хроніки» (останній випуск за 2007 р.). З 1993 р. до 2012 р. побачили світ 19 випусків «Хроніки» (Ч. 81–Ч. 99). На даному етапі чотири книжки «Хроніки» чекають на видавничі кошти, подібно як і вже підготовлена бібліографія «Хроніки НТШ» (за всі роки).

Таким чином, «Хроніка НТШ» у теперішньому розумінні — це значне розмаїття інформації про минуле та сучасне Наукового товариства ім. Шевченка.

Після відновлення діяльності, з 1991 р. здійснюється випуск нового для видавничої практики НТШ інформаційно-популярного видання «Вісника НТШ», який був покликаний до життя інформаційними потребами Товариства та його членства, яке повинно було не лише отримувати інформацію про діяльність своїх підрозділів в Україні та за її межами, але й також пізнавати свою славетну історію, досліджувати різні феномени суспільного життя і нашої культури. Це інформаційне видання Світової ради Наукових товариств ім. Шевченка, що інформує про життя Товариства в Україні та діаспорі. Вісник популяризує здобутки незалежної української науки, змагає до відновлення історичної пам'яті, акумульованої в творчості національної еліти минулих поколінь. Виступає речником духовного відродження Галичини та усієї України, розбудови інтелектуальних сил українського народу в душі традиції, яка плекалася в Товаристві впродовж ХІХ і ХХ століть (читаємо на останній сторінці видання).

Вже у першому номері чітко окреслено основні завдання: « ... На його сторінках будуть висвітлюватися актуальні проблеми сучасної науки, підтримуватися перманентні контакти з активом Товариства як в Україні, так і за її межами. Вісник повинен стати інтелектуальною трибуною вільної української науки. Він постійно ознайомлюватиме читачів з нашими

науковими традиціями, розказуватиме про видатних діячів української науки минулого і сьогодення. Віримо також, що наш друкований орган стане катализатором діяльності його секцій та комісій, усіх членів Товариства» [23, с. 1].

Головна незмінна рубрика «Вісника НТШ» — «З поточного життя НТШ» супроводжує та простежує всю діяльність відродженого Товариства в Україні та діаспорі, яскраво ілюструючи здобутки, досягнення, новини та проблеми Товариства.

«Вісник НТШ» у кожному випуску торкається гостроактуальних питань минулого й сьогодення, що стосуються не лише діяльності Товариства, а й проблем загальнонаціонального значення. Так, до прикладу у рубриці «Статті та повідомлення» вміщено статті: «Фільтруй базар, П'ємонте!» (До питання про чистоту української мови в Галичині) Ч. 21, «Мазепинський вибір нової України» (про президентські перегони 2004 р.) Ч. 32, «Коли камінь стає аргументом... (До питання про час появи перших людей на теренах Західної України)» Ч. 38, «Ліки майбутнього – «розумні» ліки» Ч. 46, «Вища технічна освіта в Україні. Яка вона?» Ч. 48 тощо.

Щоразу, через відзначення ювілеїв автори повертають у свідомість читачів видатних особистостей українства, які, зокрема, дуже часто були пов'язані з діяльністю НТШ. Так, з появою кожного номера згадують, вшановують славетних науковців: «100-річчя дійсного члена НТШ професора Олександра Смакули» Ч. 24, «Складні шляхи у світ науки: До 100-річчя від дня народження дійсного члена НТШ академіка Степана Бжицького» Ч. 24, «Корифей українознавства: До 200-ліття від дня народження Михайла Максимовича» Ч. 31, «Талановиті хеміки народжуються у Львові (про доктора Святослава Трофименка)» Ч. 31 тощо.

Рубрика «Наші славні НТШівські ювіляри» вітає членів НТШ з їх уродинами, подає короткі біографічні дані, яскраво ілюструючи наукові здобутки та внески.

Перший редактор «Вісника НТШ», О. Романів, зазначав: «...збереження і плекання наших національних духовних ідеалів, яким завжди було віддане Наукове товариство ім. Шевченка, буде постійним пріоритетом нашого журналу» [17, с. 2]. І справді, щоразу гортаючи наступний номер «Вісника НТШ», вражає широка тематична палітра статей, що торкаються проблем українознавства, усі вони пройняті національним духом попередніх епох, у яких діяли і творили корифеї української науки.

З 23 ч. розпочато друкування серії «Vade MECUM керманічів Наукового Товариства ім. Шевченка» – своєрідних нарисів про керманічів НТШ від початків заснування Товариства, а також деяких найбільш організаційно активних його діячів (Дем'яна Гладилевича, Юліана Целевича тощо).

Надзвичайно цікавою є історична рубрика «З архівної полиці», куди вміщено важливі відомості про певні листи, документи, історичні розвідки, що були невідомі до цього часу: «Три документи про створення суспільно-політичної організації «Рада Святих» у Львові» Ч. 37, «Повернення портрета

Якова Кухарика в Україну» Ч. 38, «Диплом про обрання Михайла Грушевського почесним членом Волинського церковно-археологічного товариства» Ч. 41, «З останніх листів Михайла Грушевського» Ч. 43 і тощо.

За незмінним змістом та основним завданням часопису, вдалого перевтілення набуває «обгортка» видання. Перші номери «Вісника» побачили світ у скромному газетному форматі А3 (Ч. 1, весна 1991 та Ч. 2, осінь 1991) і поступово перейшли до ошатного видання журнального типу, яке ми маємо сьогодні. Станом на листопад 2013 р. вийшло 49 чисел «Вісника НТШ». Усі вони, крім перших номерів, гарно ілюстровані, наповнені багатим та різноманітним фактичним матеріалом, що становить велику історичну цінність, містять історіографічні відомості про діяльність Наукового товариства ім. Шевченка, слугують довідником наукового життя України.

Надзвичайно важливим є той факт, що «Вісник НТШ» на своїх шпальтах не лише яскраво ілюструє власну наукову й видавничу діяльність, а ретельно стежить за науковим життям усієї країни. Так, незмінними є рубрики «Конференції, симпозиуми, академії» та «Огляди нових книжок, рецензії».

Аналіз «Хроніки НТШ» та «Вісника НТШ» засвідчує, що ці видання посідають особливе місце серед інших науково-інформаційних видань України. Вони є важливим джерелом інформації про наукове життя, розкривають історію та механізми діяльності НТШ.

«Хроніка НТШ» та «Вісник НТШ», продовжуючи традиції, що склалися впродовж усього часу існування Товариства, водночас мають велику перспективу. Адже, фіксуючи поточні події сьогодення, вони стають своєрідними «літописцями», чийми матеріалами будуть послуговуватися наступні покоління науковців.

1. Видавничі підсумки відродження: каталог видань НТШ в Україні, 1989-2003. — Львів. — 47 с. 2. Видання НТШ в Україні: Десять років видавничої діяльності — 1990-1999. — 19 с. 3. Вступне слово // Хроніка НТШ. — Львів, 1993. — Ч. 82. — 172 с. 4. Гнатюк В. Наукове товариство ім. Шевченка у Львові. Історичний нарис першого 50-річчя. 1873-1923 / В. Гнатюк — Львів, 1923 (перевидання 1984). 5. Дорошенко В. Огнище української науки. Наукове товариство ім. Т. Шевченка / В. Дорошенко — Нью-Йорк; Філадельфія, 1951. 6. Зелінська Н. В. Наукове книговидання в Україні: Історія та сучасний стан. / Н. В. Зелінська — Львів: Світ, 2002. — 268 с. 7. Зелінська Н. В. Наукове товариство ім. Шевченка: традиції і нові форми видавничої діяльності / Н. В. Зелінська // Звітна наук.-техн. конф. УАД: тези доп. — Львів: Укр. акад. друкарства, 1999. — Вип. 4. — С. 73. 8. Зелінська Н. В. «Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка»: Міст між минулим і майбутнім / Н. В. Зелінська, В. Є. Савчук // Полігр. і вид. справа. — 1993. — Вип. 28. — С. 7-10. 9. Каталог видань Наукового товариства ім. Шевченка в Україні, 1990-2007. — Львів, 2008. — 90 с. 10. Кубійович В. Історія Наукового товариства ім. Шевченка / В. Кубійович — Нью-Йорк; Мюнхен, 1949. — 53 с. 11. Купчинський О. 140 Науковому товариству ім. Шевченка / О. Купчинський // Вісн. НТШ. — Львів, 2013. — Ч. 49. — С. 1-8. 12. Кучер Р. Наукове товариство ім. Шевченка: Два ювілеї. / Р. Кучер — К. : Наук. думка, 1992. — 182 с. 13. Наш скромний, але вагомий ювілей // Вісн. НТШ. — Львів, 1994. — Ч. 10-11. — 32 с. 14. Падох Я. Незнищиме Товариство: До 100-річчя Наукового Товариства ім. Шевченка. / Я. Падох — Нью-Йорк, 1983. — 20 с. 15. Прицак О. Чому відновлене Наукове Товариство імені Шевченка у Львові / О. Прицак // Наукове Товариство імені Т. Шевченка і українське національне відродження. — Львів, 1992. — С. 35-44. 16. Романів О. Відродження «Записок НТШ» /

О. Романів // Вісн. АН України. — Київ, 1992. — № 5. — С. 62-65. 17. Романів О. Десять і двадцять п'ять! / О. Романів // Вісн. НТШ. — Львів, 2001. — Ч. 25. — 44 с. 18. Романів О. Наукове Товариство ім. Шевченка й українське національне відродження / О. Романів // Наукове Товариство ім. Шевченка і українське національне відродження. — Львів, 1992. — С. 24-35. 19. Романів О. Наукове Товариство ім. Шевченка: традиції та перспективи розвитку / О. Романів // Хроніка НТШ. — Львів, 1993. — Ч. 82. — С. 20-34. 20. Романів О. НТШ: етапи діяльності / О. Романів, Я. Грицак // Вісн. АН України. — Київ, 1990. — № 3. — С. 69-76. 21. Романів О. 100 років «Хроніки НТШ»: Хронологічний міст між віком ХІХ-им і ХХ-им / О. Романів // Вісн. НТШ. — Львів, 2000. — Ч. 24. — 44 с. 22. Романів О. «Хроніка Наукового товариства ім. Шевченка», як особливе джерело для студій з української наукової історіографії / О. Романів // Пр. НТШ. Т.IV. Студії з поля історії української науки і техніки. — Львів, 2000. — 288 с. 23. Славетна традиція і наша сучасність // Вісн. НТШ. — Львів, 1991. — Ч. 1. — 8 с.

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ИЗДАНИЯ НАУЧНОГО ОБЩЕСТВА ИМЕНИ ШЕВЧЕНКА КАК ЦЕНТР КООРДИНАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБЩЕСТВА

Рассмотрено и проанализировано издательскую деятельность возрожденного Научного Общества им. Шевченка по выпуску собственных информационных изданий – одного из старейших изданий Общества «Хроника НТШ» и совершенно нового для издательской практики информационно - популярного издания «Вестника НТШ». Основное внимание сосредоточено на особенностях этих изданий и их значение не только для Общества, но и всей украинской науки в целом .

INFORMATION PUBLICATIONS SCIENTIFIC SOCIETY SHEVCHENKO AS THE FOCAL POINT OF THE COMPANY

The article considers and analyzes publishing Shevchenko Scientific Society revived with the release of their information publications – one of the oldest books of the Company «Chronicles of the Shevchenko Scientific Society» and completely new to the practice of publishing information and the popular «Bulletin of the Shevchenko Scientific Society». The main focus is on the features of these publications and their importance not only for the Company, but the entire Ukrainian science in general.

Стаття надійшла 31.10.2013